SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA CHET TILINI O‘QITISH METODLARI: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

G’ulomov Quvonchbek Alisher o’g’li
SamDCHTI Xorijiy til va adabiyoti: Ingliz tili yo’nalishi
I bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarining chet tilini o‘qitish jarayonidagi nazariy asoslari, pedagogik imkoniyatlari va zamonaviy metodlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. XXI asrda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellektning rivojlanishi ta’lim tizimida yangi pedagogik paradigmalarni shakllantirmoqda. Xususan, chet tillarini o‘qitishda sun’iy intellekt asosidagi platformalar, chatbotlar, adaptiv ta’lim tizimlari, avtomatik baholash vositalari va virtual o‘qituvchilar samarali natijalar bermoqda. Maqolada konstruktivizm, kommunikativ yondashuv, konnektivizm va adaptiv ta’lim nazariyalari asosida AI texnologiyalarining didaktik ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, sun’iy intellektning afzalliklari, kamchiliklari hamda O‘zbekiston ta’lim tizimidagi istiqbollari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, chet tili, adaptiv ta’lim, kommunikativ metod, raqamli pedagogika, chatbot, avtomatik baholash, innovatsion texnologiyalar.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o‘rganish va o‘qitish masalasi dunyo ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Xalqaro iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishi zamonaviy mutaxassislardan kamida bir nechta xorijiy tillarni bilishni talab qilmoqda. Shu bilan bir qatorda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta’lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni olib kirib, o‘qitish metodologiyasining yangilanishiga sabab bo‘lmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta’limning mazmuni va shakliga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda.

Sun’iy intellekt inson tafakkuriga xos bo‘lgan analiz qilish, o‘rganish, mantiqiy fikrlash va qaror qabul qilish kabi jarayonlarni modellashtiruvchi texnologik tizim sifatida tavsiflanadi. Ushbu texnologiyalar bugungi kunda tibbiyot, iqtisodiyot, sanoat, marketing va ta’lim kabi ko‘plab sohalarda keng qo‘llanmoqda. Ta’lim tizimida esa sun’iy intellekt o‘quv jarayonini avtomatlashtirish, individuallashtirish va interaktivlashtirish imkoniyatlarini yaratmoqda.

Chet tilini o‘qitishda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy pedagogikaning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki AI asosidagi platformalar va dasturlar o‘quvchilarning bilim darajasi, ehtiyojlari va qobiliyatlarini tahlil qilish orqali individual ta’lim muhitini shakllantira oladi. Natijada o‘quvchi uchun qulay, moslashuvchan va samarali o‘quv jarayoni yuzaga keladi.

SUN’IY INTELLEKT VA PEDAGOGIK PARADIGMA

Ta’lim tizimida sun’iy intellektning qo‘llanilishi yangi pedagogik paradigmalarning shakllanishiga sabab bo‘lmoqda. An’anaviy ta’lim modeli ko‘proq o‘qituvchiga yo‘naltirilgan bo‘lsa, zamonaviy AI asosidagi ta’lim tizimlari o‘quvchi markazli yondashuvni qo‘llab-quvvatlaydi. Bunda o‘quvchi ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida ishtirok etadi.

Pedagogik nuqtai nazardan sun’iy intellekt texnologiyalari konstruktivistik yondashuv bilan chambarchas bog‘liqdir. Konstruktivizm nazariyasiga ko‘ra, bilim tayyor holatda berilmaydi, balki o‘quvchi tomonidan mustaqil ravishda shakllantiriladi. Sun’iy intellekt asosidagi interaktiv

platformalar aynan shu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi. O‘quvchi virtual muhitda mustaqil ishlaydi, xatolarini tahlil qiladi va o‘z bilimlarini bosqichma-bosqich rivojlantirib boradi. Shuningdek, kommunikativ yondashuv ham AI texnologiyalarining nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv chet tilini real muloqot vositasi sifatida o‘rgatishni nazarda tutadi. Sun’iy intellekt asosidagi chatbotlar va virtual suhbat tizimlari o‘quvchiga tabiiy til muhitida muloqot qilish imkonini beradi. Natijada o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi rivojlanadi va tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalari shakllanadi. Raqamli pedagogika konsepsiyasi ham sun’iy intellekt texnologiyalari bilan uzviy bog‘liqdir. Raqamli pedagogika ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalar va internet resurslaridan samarali foydalanishga asoslanadi. AI esa ushbu jarayonni yanada takomillashtirib, aqlli o‘quv tizimlarini yaratishga xizmat qiladi.

SUN’IY INTELLEKT ASOSIDAGI TIL O‘QITISH METODLARINING NAZARIY ASOSLARI

Sun’iy intellekt asosidagi til o‘qitish metodlari ko‘plab psixologik va pedagogik nazariyalarga tayangan holda shakllanmoqda. Xususan, adaptiv ta’lim nazariyasi ushbu metodlarning asosiy komponentlaridan biri hisoblanadi. Adaptiv ta’lim o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ularga mos o‘quv materiallarini taqdim etishni nazarda tutadi. AI algoritmlari foydalanuvchining faoliyati, xatolari va o‘zlashtirish tezligini tahlil qilib, ta’lim mazmunini avtomatik ravishda moslashtiradi.

Bundan tashqari, konnektivizm nazariyasi ham zamonaviy AI texnologiyalarining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ushbu nazariyaga ko‘ra, bilim inson va axborot tarmoqlari o‘rtasidagi aloqalar orqali shakllanadi. Sun’iy intellekt esa global axborot bazalari bilan ishlash, ma’lumotlarni qayta ishlash va ulardan ta’lim maqsadida foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining yana bir muhim jihati ularning kognitiv jarayonlarga ta’siridir. AI vositalari o‘quvchilarning diqqat, xotira, analiz va refleksiya ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ayniqsa, til o‘rganish jarayonida doimiy feedback olish imkoniyati o‘quvchilarning o‘z ustida ishlashiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

SUN’IY INTELLEKTNING CHET TILINI O‘QITISHDAGI AHAMIYATI

Bugungi kunda chet tilini o‘qitishda sun’iy intellekt texnologiyalarining qo‘llanilishi ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Sun’iy intellekt asosidagi dasturlar talaffuzni tekshirish, grammatik xatolarni aniqlash, lug‘at boyligini rivojlantirish va yozma nutqni tahlil qilish imkoniyatiga ega.

AI texnologiyalari ayniqsa mustaqil ta’limni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Talaba istalgan vaqtda va istalgan joyda mobil ilovalar yoki onlayn platformalar orqali til o‘rganishi mumkin. Bu esa uzluksiz ta’lim konsepsiyasining rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, AI asosidagi tizimlar o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga ham yordam beradi. Interaktiv topshiriqlar, virtual suhbatlar va avtomatik tavsiyalar o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Natijada o‘quvchi til o‘rganishga faolroq jalb etiladi.

Sun’iy intellektning yana bir muhim afzalligi — tezkor baholash imkoniyatidir. An’anaviy ta’lim tizimida o‘qituvchi yozma ishlarni tekshirish va tahlil qilish uchun ko‘p vaqt sarflaydi. AI texnologiyalari esa ushbu jarayonni avtomatlashtirib, tezkor va aniq natijalarni taqdim etadi.

SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI

Sun’iy intellektning ta’lim tizimiga keng joriy etilishi bilan bir qatorda ayrim muammolar ham yuzaga kelmoqda. Eng avvalo, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi ko‘plab ta’lim muassasalarida AI texnologiyalaridan samarali foydalanishga to‘sqinlik qilmoqda. Internet tezligi, zamonaviy qurilmalar va dasturiy ta’minotning yetishmasligi ta’lim sifati va samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shuningdek, pedagoglarning raqamli kompetensiyasi masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Sun’iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish uchun o‘qituvchilar zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmalariga ega bo‘lishlari zarur. Pedagogik nuqtai nazardan yana bir muhim muammo insoniy omil bilan bog‘liqdir. Ta’lim jarayonida emotsional qo‘llab-quvvatlash, tarbiyaviy ta’sir va ijtimoiy munosabatlar muhim ahamiyatga ega. Sun’iy intellekt esa ushbu jihatlarni to‘liq ta’minlay olmaydi. Shu sababli AI texnologiyalari o‘qituvchini emas, balki uning faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi lozim.

O‘ZBEKISTONDA SUN’IY INTELLEKT ASOSIDAGI TIL TA’LIMINING ISTIQBOLLARI

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. So‘nggi yillarda xorijiy tillarni o‘qitish tizimini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va raqamli ta’lim muhitini rivojlantirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Kelajakda sun’iy intellekt asosidagi aqlli platformalar, virtual o‘qituvchilar va adaptiv ta’lim tizimlari mamlakat ta’lim tizimining muhim qismiga aylanishi kutilmoqda. Bu esa xorijiy tillarni o‘qitish sifatini oshirish, xalqaro standartlarga mos mutaxassislarni tayyorlash va yoshlarning global raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt texnologiyalari chet tilini o‘qitish metodikasining zamonaviy va istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. AI asosidagi tizimlar ta’lim jarayonini individuallashtirish, interaktivlashtirish va avtomatlashtirish imkonini beradi. Konstruktivizm, kommunikativ yondashuv, konnektivizm va adaptiv ta’lim nazariyalari sun’iy intellektning pedagogik asosini tashkil etadi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi kelajakda til ta’limining mazmuni va metodologiyasini tubdan o‘zgartirishi mumkin. Shu bilan birga, AI texnologiyalaridan samarali foydalanish uchun pedagoglarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish, texnik infratuzilmani takomillashtirish va insoniy omilni saqlab qolish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education, 2021.
2. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. Boston, 2019.
3. Richards J.C. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2018.
4. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age., 2005.
5. Piaget J. The Psychology of Intelligence., Routledge, 2001.
6. Vygotsky L.S. Mind in Society., Harvard University Press, 1978.
7. Warschauer M. Technology and Language Learning., Cambridge University Press, 2020.
8. Harmer J. The Practice of English Language Teaching., Pearson, 2015.